

שטעטלעכע צייטונג

Wielkońska
Kraków
Mury 14

דער פארוואלטונג פון דער צייטונג
פון דער צייטונג פון דער צייטונג
פון דער צייטונג פון דער צייטונג

דער פארוואלטונג פון דער צייטונג
פון דער צייטונג פון דער צייטונג
פון דער צייטונג פון דער צייטונג

דער פארוואלטונג פון דער צייטונג
פון דער צייטונג פון דער צייטונג
פון דער צייטונג פון דער צייטונג

Piątek 4 marca 1938

ליכט-צינדען 5.05

פרייטאג 4' פקודי א' אדר ב' תרצ"ח

W głębokim żalu donosimy o strasznym ciosie jaki spotkał nas przez zgon naszego wielce zasłużonego założyciela i długoletniego Prezesa Zarządu

b. p.

MAURYCEGO ROSENSTEINA

Przez blisko pół wieku świecił nam przykładem jako wzór przemysłowca i szefa.

Pamięć o Nim pozostanie na zawsze i będzie nam gwiazdą przewodnią i drogowskazem.

ZARZĄD
Fabryki Wyrobów Metalowych
„METROS” Sp. Akc.
dawniej M. Rosenstein.

די פערזאנלעכע פון „טאָד” אין טשענסטאָוו
דריקט אויס איהר טיפפען און הארציגסטען מיטגעפיהל דער פאמיליע ראָזענשטיין
אינ'ם גרויסען צור צוליעבן טויט פון זייער אונטערגעליכען מאן און פאטער
מאָאָרי צי.

Z powodu zgonu
b. p. **Maurycego Rosensteina**
składają wyrazy współczucia stroskanej RODZINIE
A. Borzykowski.

מיר בעטלייגען זיך אין צער פון אונזער שותף
ה' חיים ראָזנשטיין
צוליעבן טויט פון זיין שוועסטער
אמא
און דריקען איהם אויס דעם טיפפעסטען מיטגעפיהל
די מיטשוחפים
פון דער „מעטאלורגישע”

Koledze Henkowi Klinowi z powodu śmierci
BRATA Jego
wyrażają szczerzy żal i głębokie współczucie
Koleżanki i koledzy kl. II Gimnazjum D-ra F. Axera.

מיר נעמען אנטייל אין צער פון אונזער פערזאנלעכע מיטגליד ה' מרדכי אַרטמאן
צוליעבן טויט פון זיין
ברודער נ"ע
און דריקען אויס דעם טיפפעסטען מיטגעפיהל.
די פערזאנלעכע פון האנדלערקער-פערבאנד
אין טשענסטאָוו.

Z powodu zgonu

B. P. MAURYCEGO ROSENSTEINA

wyrażają stroskanej RODZINIE najserdeczniejsze współczucie i żal
Salomonostwo i Henrykostwo Szpalten.

אכטונג יודישע בעל-הבית'טעם!
ס'איז שוין די העכסטע צייט, אז איהר זאלט אין אייער הויזליכען געברויך גענוצען נאר די **זייה מיט'ן „פישעל”** אויסגעארבייט פון די בעסטע מאטעריאלען. געדענקט, אז די זייה מיט'ן „פישעל” וואשט זעהר גוט און שפארזאם. פרובירט נאך אין מאל און איהר וועט שוין קיין אנדערע זייה מעהר נישט נוצען. בעמערקונג: אין אונזער טאבריק, וועלכע עקזיסטירט שוין העכער 60 יאהר ארבייטען טשענדיג בלויז יודישע ארבייטער.
FABRYKA MYDŁA I. M. DZIUBAS i S-ka
Częstochowa, Fabryczna 1-3.
עס ווערען געזוכט פערסענלעך אויף ראדאמסק

Potrzebna manicurzystka
od zaraz do zakładu fryzjerskiego p. f. „Bronka” Aleja № 23.

אונזער טיפפעסטען מיטגעפיהל דער פאמיליע קליין
צוליעבן טויט פון זייער געליבטען ווען און ברודער
אהרן נ"ע
זיין געטרייסט
לאנגע קאץ, האנקע לאנגמאן

Łączymy się w bólu

z Rodziną Rosenstein

z powodu śmierci Ich

bł. p.

Meża i Ojca

a naszego nieodżałowanego Szefa.

Pamięć o Nim zawsze żyć będzie wśród nas.

Personel Firmy „Metros” S. A.
dawniej M. ROSENSTEIN
w Częstochowie.

Zamiast kwiatów na grób — zł. 30,- na Szpital Żydowski.

Z powodu przedwczesnego zgonu

b. p. ESTERY BRAMY

wyrażają najserdeczniejsze współczucie stroskanym: mężowi, córce, rodzicom, siostrze i bratu
Robertowie Sztajnic.

אויף דער וואך

קורצע ידיעות פון דער וואך

דער סייס האט אין דער דריטער לעזונג אנגענומען מיט א גרויסער מערהייט דעם מלוכה בודזשעט. די יידישע דעפוטאטן האבען געשטימט גע- גען און די אוקראינער האבען זיך אָנגעהאלטען פון שטימען.

דער בילדונגס- מיניסטער האט אויפגענומען די יורשים פון דער וואך- וועלכער שול די ה"ה מיכאל וואוועל- בערג און א. ראמאנדא און זיי מיט- געטיילט דעם אינהאלט פון זיין אינ- סטרוקציע צו דער שול-דירעקציע. אין צוזאמענהאנג דערמיט איז צו ערוואר- טען, אז דאס באַנק געטאָ וועט אין דער וואוועלבערג שול אָנגעשטאט ווע- רען.

א עלטענציע פון קאמיטעט פון יודישע קאנגרעס אין פוילען איז אויפגענומען געווארען דורך דעם די- רעקטאר פון פאליטישען דעפארטאמענט אין אינערן-מיניסטעריום ה' זשיבארסקי און איהם אינפארמירט וועגען די אויפ- גאבען פון יודישע קאנגרעס, וועלכער איז געשטימט געווארען אויף אָנהויב מאַך ה' דיר, זשיבארסקי האט די אינפארמאציע פון דער דעלע- גאציע פריינדליך אויפגענומען.

צוליב דעם וואס ביז דעם 1טן מערץ האט דער פוילישער טאבאק- מאַנפאַקטאָר נישט בענייט די קאָנצעסיעס מיט דער מערהייט יודישע טאבאק- הענדלער, דראהט טויזענדער יודישע פאמיליעס צו פערלירען זייערע פרנסות.

אין קראקא איז פארגעקומען דער קאנגרעס פון דער פוילישער-פאָרטיי. עס זענען אנגעקומען בערגונגען פון פ. פ. ס., פון גענעראל האַלער און פון מאַראטשעוויטש. פאָרזיצער פון קאָ- גרעס איז געוועזען סטאניסלאוו סטויס. אלס פרעזענט פון אויספיהר-קאמיטעט איז געוועהלט געוואָרען דער געו. סייס-מאָרשאַלעק ראָטאָ. אין די רעזא- לוציעס זענען געבאָדעלט געווערען די גענעקסע מעטאָדען ביים לעזען די יודישע-פראגע.

אויף דער אלגעמיינער פערזאנל- לונג פון ווארשאווער דאָקטוירים-פער- באַנד איז מיט אַ מערהייט שטימען אויסגעוועהלט געוואָרען א נייע פער- וואלטונג פון לויטער ענדעקעס. דער פערזענלעכער איז אַ חוץ דעם גע- וועזען א לענגערע צייט פינאנץ-מיניס- טער און איינער פון די גרינדער פון „באַנק פאָליסיק" און פון פוילישען זלאָטי.

פאַר'ן קריגס קאָלעגיום פון העכט- טען סאָוועטישען געריכט האט זיך אָ- געהויבען א ריזיגער פאָליטישער פראָ- צעס געגען געו. פיהרער און גרינדער פון דער סאָוועטישער רעפובליק. עס ווערען געשטעלט 21 פערזאָן צווישען זיי: בוכאַרין, ריקאָוו, ראָקאָווסקי, יא- באָדאָ און עטליכע געו. אמבאסאדאָ- רען. די בעשולדיגטע ווערען פאָרגע- וואָרפן: שפּיאָנאַזש, דיאָווערסע און די שטרעבונג אבזשאפטען דעם יעצטיגען רעזשים און צוריק איינצופיהרען דעם קאָנסטיטוציעס.

כינעזישע באַמבען - אַפּאַפּלאַנען האבען באַמבארדירט יאפאנישע קריגס- שיפּען אויפ'ן טייך יאנג-טסע. 2 יאפא- נישע שיפּען זענען דערטרונקען געוואָ- רען.

די ענגלישע רעגירונג האט שוין בעשטימט די נייע „סייילונגס-קאָ- מיטעי" די קאמיטעי בעשטעהט פון פיער פערזאָן. די נעמען פון 3 מיטגלי- דער זענען שוין געקאָנט, דאָגעגען דער נאָמען פון פערטען מיטגליד וועט שפעטער פערעפּענעטליכט ווערען. די קאמיטעי וועט אָפּפאָהרען קיין ארץ ישראל און חודש אפריל.

דער הויך קאמיטאר וואקאָפּ האט שוין פערלאָזען א"י. פון רמלה איז ער אָנגעפלאָיען אויף אַפּאַפּלאַנען קיין טינעסען, וואו ער וועט זיך טרעפּען מיט'ן נייעם הויך-קאמיטאר מעק מיי- קעל. וועלכער ווערט דעם 3טן מערץ שוין ערוואָרט אין ארץ ישראל. דעם נייעם הויך-קאמיטאר איז פאָרגעברייט געוואָרען אַפּענעטשפּעקענדער קבלת- פנים.

אַפּאַפּלאַנען טעראָריסטען האבען אָנגעגריפּען די קאָלעגיום טיבת צבי. אַ יודיש מיידעל וואס איז געשטאנען אויף דער וואך איז שוואַר פערוואונ- דעט געוואָרען. די קאָלעגיוםטען האבען פערטריבען די אראבער פון וועלכע איינער איז דערטרונקען געוואָרען.

אין ווארשא איז געשטאָרבען דער געו. פערמיטער פון דער פוילישער רע- גירונג וואלאדיסלאוו גראבסקי. דער פערשטאַרבענער איז אַ חוץ דעם גע- וועזען א לענגערע צייט פינאנץ-מיניס- טער און איינער פון די גרינדער פון „באַנק פאָליסיק" און פון פוילישען זלאָטי.

די עסטרייכישע רעגירונג האט אַרויסגעגעבען אַ פערזאָנלעכע וואָס ענטהאַלט אַ פערבאָט צו טראָגען הא- ענקרייך-אַפּצייכענונגען. צו בערגרעסען זיך מיט'ן היטלער-גרויס, צו טראָגען נאָצי-אויספאַרמען און בכלל צו פיהרען נאָצי-פראָפאַגאַנדע.

דער פלעביסאט, וואס איז פאַר- געקומען אין רומעניען וועגען דער נייער קאָנסטיטוציע, האט געבראכט א פולשטענדיגען נאָהוון דער רעגירונג. במעט גאנצע 100 פראָצענט וועהלער האבען זיך ארויסגעוואָלט פאר דער ני- יע קאָנסטיטוציע. די יודישע בעפּעל- קערונג האט געשטימט פאַר דער קאָ- סטיטוציע.

דער קאנצלער שושנינ האט גע- האלטען אין פאַרלאַמענט א גרויסע רעדע אין וועלכער ער האָט בעטאָנט, אז עסטרייך וועט פאַר יעדען פרייז אָנהייטען איהר אומאָנהענגיקייט און די פרייהייט פון איהרע בירגער. שושנינ'ס רעדע האט צווישען דער יו- דישער בעפּעלקערונג אין עסטרייך אַרויסגערופען גרויס צופרידענהייט.

די אַפּיזיציעלע מיליטער-דינסט- צייט אין דייטשלאנד איז פערלענגערט געוואָרען פון 2 ביז 3 יאהר. דער בעשטאַנד פון דער דייטשער אַרמיע איז פערגרעסערט געוואָרען ביז 52 דיוויזיעס.

SPÓŁDZIELNIA MLECZARSKA
W KRZEPICACH

עמפּעעהלט די בעסטע קוואליטעט, אויסגעצייכענטע שמיטעטאָנקאווע

קזשעפיצער פוטער

אונזערע קאָנקורענטען פערשפרייטען פאַלשע קלאַנגען, אַז אונזער פוטער איז כלומרשם אָנגעשטעקט מיט דער פריששטיינער.

די קזשעפיצער פוטער איז געזונד און מרי פון אָנ- שטעקונג, וואס ס'האָט בעשטעטיגט דער פאַהיאַטאָווע העטערניאַר- אַרצט דר. שוויטסון.

דאס מאקסימום אָנשטרענגונג פון די עטליכע טהער איז דאס, וואס זיי בע- מיהען זיך צו בעפרידיגען די יעניגע, וועלכע צאהלען אַב איין הלאוה, אַז זיי זאלען קאנען געקומען א צווייטע. צוגעמען אָבער פרישע פעטענטען, איז דערווייל כמעט ווי אונגעניגליך.

אַפּעלירען מיר צו די היגע יודען און זאגען זיי: אויב איהר מינט באמת צו הילף צו קומען אייערע געיאָנטע און גערויפטע ברידער, דאן פשוט וועט עס מיט מעשים; עפענט אויף אייערע טייטער און גיט די מעגליכקייט, אַז די גמילת חסד-קאסע ביי דער קהלה זאל קאנען בעפרידיגען די יעניגע, וועלכע ווענדען זיך נאך הלאות און דערמיט זיי אַבראטעווען פון פולשטע- דיגען רואין.

אויך די פיהרער פון דער קאסע דאַרפן אָנהויבען א ברייטע שפּאַציע צו ווערפירען מיטגלידער, וועלכע זא- לען צאהלען מיטגלידס - ביטראג און אויך מאכען א גרעסערע זאַפּעל-אַקציע, כדי צו פעשטקענען די יסודות פון דער דאָזיגער קאסע.

לויט אונזער טיפּעסטער איבערציי- גונג איז דאס איינס פון די וויכטיגסטע אויפגאבען פון טשענסטאכאווער יודע- טום אין איצטיגען מאָמענט.

ש. פ.

די דאָזיגער קאסע ווענדען זיך וואס אמאָל אלץ מעהר אָנגעקומענע שוחרים אָדער האַנדלערקער נאָך הלאות. ביים בעסטען ווילען אָבער קאנען זייערע בקשות נישט ערפולט ווערען צוליב מאָנגעל אין קאפיטאַל.

צו דער דאָזיגער קאסע ווענדען זיך וואס אמאָל אלץ מעהר אָנגעקומענע שוחרים אָדער האַנדלערקער נאָך הלאות. ביים בעסטען ווילען אָבער קאנען זייערע בקשות נישט ערפולט ווערען צוליב מאָנגעל אין קאפיטאַל.

ער וויל וויסען דעם טעם, פאַר- וואס מען שלאגט אינו...

קליינער פּעלעטאָן

אין האָב זיך שטאַרק דערשראָקען, ווען איך האָב דערוועגן אויף מיין שוועל מיין שכן ישראל יורפל מיט א באנדאזשירטען קאָפּ און רויטע בלוט- פלעקען האָבען זיך אדורכגעשפאָרט דורך דער גאָז.

ווער האט אייך אזוי צורעכט געמאַכט-האַב איך, כדי עפעס צו זא- גענדיג האָב איך פערשפאָנט ווער עס זענען די בעלי מלאכות פון דעם דאָ זיגען שטיקלעך בלוטיגער ארבייט.

ע-ה-מאכט מיין שכן אוועק מיט דער האַנד-ס'איז גארנישט, איך בין געווען אויף א פערוויילונג, האט מען מיר געמאַכט א סימן, אז איך זאָל די שמחה נישט אזוי שנעל פערגעסען.

וואס פאַרע פערוויילונג, אויף וועלכער שמחה זענט איהר דאס גע- ווען, וואו מען שפּאַלט דעם קאָפּ -מאָך איך זיך נאָך אלץ תמ'עוואָסע - ס'איז נישט מיין שחמה-פלאַסע ענדליך ארויס מיט לשון מיין שכן- ס'איז זייער שמחה, עס איז געווען די „אַסטאָקסע" און איך האָב געהאט פערנעמען, אז ווען זיי פיהרען זיך, דאַרפטן יודען ליגען בעהאלטען אין די שטובען און בין ארויס אין גאס. האט מען מיר געפערענט דעם קאָפּ, פרי איך זאָל זיין קליינער און פער- שפּאַה, אז א יוד שטאַר אויף קיין פערוויילונגען נישט געהן... און נישט בלויז איך-זאגט ווייטער מיין שכן- וועל האבען צו געדענקען די „פורים" פערוויילונג, נאָך אויך מיין ווייב און מיין עלטערע טאָכטער וועלען האבען אנדעקונגען-אויך זיי האבען בעקומען שחמה-הליכה.

צו האט איהר געמאָלדען פאליציי- פערען איך מיין שכן.

די דאָזיגער קאסע ווענדען זיך וואס אמאָל אלץ מעהר אָנגעקומענע שוחרים אָדער האַנדלערקער נאָך הלאות. ביים בעסטען ווילען אָבער קאנען זייערע בקשות נישט ערפולט ווערען צוליב מאָנגעל אין קאפיטאַל.

ווייל זיך אדורכגעשטען וועגען דעם, וואס די גאנצע וועלט, אלס מלוכות, האלטען אין איין איבערקייט דעם יודישען פראָבלעם, אזוי ווי עס וואָלט פאקטיש נישט מעהר געווען אויף דער וועלט קיין שום פראָגע, אויסער דער יודישער-פראגע נעמען מיר למשל - די דייטשע א נאָר א פאַל פון קאנצע 90 מיליאָן, האבען זיי צווישען זיך פך הפל א האלבען מיליאָן יודען, און ווען דער „סיהרער" רעדט, איז די הויפט טעמא: יודען. קיינער שטערט איהם נישט אין זיין התנהגות, נאָר די יודען;

א יס'ע צו ווידער: דאָכט זיך, אז די דאָרטיגע יודען זענען כמעט אינגאנצען נישט אנזעהעוועדיג, און פונדעסטוועגן, זאָרגט זיך מוסאליני אויך וועגען יודען און האלט וועגען זיי גאנצע רעדעס. איינמאל רעדט ער וועגען זיי שלעכט'ס, א צווייט מאל קומט ער ווידער מיט גוטע עצות ווע- גען א יודישע טעריטאָריע אזוי. רומעניען קאָן זיך איבער- הויפט נישט בענעהן אַהן יודען, זייער גאנצער מלוכה אפאראט איז נאָר גע- ווענדעט געגען יודען.

פּוילען מאַכט דאָך איבערהויפט אַנאיינדרוק, ווי אלץ און אלע זענען פערזאָנלעך מיט דעם יודען-פראָבלעם, אויף אלע פערזאָנלעכע, סיי אין סייע און סענאט, סיי אויף פרויעטע אָדער געוועלשאַפטיכע פערזאָנלעכען איז די הויפט און כמעט די איינציגע טעמא: די יודען, און אפילו דא אין טשענ- סטאכאווע-רעדט מען וועגען דער וויי- טער-הילף, זענען דא די יודען אויפ'ן טיש; רעדט מען וועגען „לאָפּ"-ווידער יודען; אויף דער אלגעמיינער פערזאנל- לונג פון די דאָקטוירים-יודען, אין מאניפּסטראט-יודען, אין שטאדט-ראט- יודען, אין גאס-יודען, אומגעטום-יו- דען, יודען און יודען. און טאָמער רעדט מען נישט אמאָל וועגען יודען, ווי דאס איז געווען אויפ'ן פויליש-צווא- מענשאַהר, איז עס שוין פאַר אונז, די וועלט זאָל אין דער נאָהנטסטע

צייט זיך אויסהיילען פון איהר חולאת. במילא וואָלט אויסגעקומען, אז וואס מעהר די וועלט וועט קראַנק זיין, אלץ גרעסערע צרות וועלען זיין צו אינו יודען. ווען דאס שלאָגען אונז זאָל אָבער נאָר זיין צוליב קנאה, ווייל מיר, וועלכע האבען נישט קיין לאַנד, קיין זעלבסטשטענדיגנע פאליטישע מאכט און פונדעסטוועגן לעבען מיר, שאפן מיר און טראנען אויף זיך דעם עול פון דער וועלט-אויב נאָר דערפאַר שלאגט מען אונז, וואָלט נישט געווען אזוי שלעכט, דאס הייסט נאָך נישט- כאַטש זיך מיין שכן צוריק-אז עס וואָלט געווען גוט, נאָר גארנישט, די קלעפּ וואָלטען נישט אזוי וועה געטהון, ווייל מיר וואָלטען געהאט דאס בע- וואוסטזיין, אז מען שלאגט אונז פאַר עפּיס, אז די וועלט, די שטאַרקע, די זאָטע ברואים, קאנען זיך ביי זייער גאנצער פערסענליכע נישט קיין עצה געבען, און אז זיי זענען אונז מקנא פאַר אונזער חריפות און שפּאַרפויך. דאס וואָלט געשטאַרקט ביי אונז דעם מוט אויסצוהאלטען די קלעפּ און דערציי נאָך צו זיין אביסעל שטאַלץ צוליב אונזערע פּערהינגליכע און אונגעלעקטע - ס'קאָן זיין, אז איהר זענט גע- רעכט-בין איך מודה מיין שכן-אַפּער- לויט מיין מיינונג, וואָלט איך זיי מוחל געווען די טובות, אונזער גאנ- צער אומגליק איז דאָך דאס, וואס מיר זענען א פאַלק פון סטאַלאַטיקער, מיר האבען זיך ליב צו פשט'לען, מיר זענען גינגעריג צו וויסען די סיבה פאַרוואָס מען שלאָגט אונז, בעסער זא- לען זיי אונז נישט שלאגען, וועלען מיר פערשפאָרען צו טראכטען פאַרוואָס מען שלאגט אונז...

א אוודאי וואָלט געווען בעסער, אז מען זאָל אונז אינגאנצען נישט שלא- גען-איז מודה מיין שכן-נאָר אויב מיר בעקומען שוין יאָ קלעפּ, וואָלט געווען אַנפּויליג, אז מיר זאָלען נישט וויסען די סיבה פאַרוואָס מען שלאגט אונז...

סמאָל

וועגען וואס מ'קלערט נישט

פון פסח קאפלאן

די פוילישע פאליטיקער, וואס האלטן, אז די יודישע פראגע קען געלעזט ווערן נאר דורך עמיגראציע, שטיצט זיך סדר דערויף, וואס די סטרוקטור פון דער יודישער עקאנאמיק אין פוילן איז אנאומגעווענע. ווייל יודען זענען דורך דער געשיכטע אריינגע-שטויסען געווארען אין די שטעט, וואו זיי האבען זיך קאנצענטרירט בלויז ארום איין פרנסה צווייג: האנדעל.

וואלט דאך דער יודישער געווען מ'זאל דעם היסטארישען פעהלער פער-ריכטען און מונאדערשפרייטען יודען איבער אלע מעגליכע פרנסה-צווייגען, ווי מלוכה-אמטען, גרויס אינדוסטריע, אגריקולטור וכו'.

אבער היינט איז נישט קיין צייט פון זוכען יודישע נישט צווישען לעבן-דער און נישט צווישען נאציס. אין איין לאנד קען מען נישט אפערירען מיט'ן דאזיגען פרינציפ, אפילו צווישען יחידים איז שוין באלד אויך א חרפה צו דערמאנען דאס ווארט.

היינט איז מען זיך סומך אויף פאקט, און אויף דער הארצער וויקליכקייט. קען מען בעמערקען, אז די יודישע עקאנאמישע סטרוקטור, ווי אומגעוונדן זי איז, האט גענוצט וועגען פאר די לעצטע 100-150 יאהר אויפגעהויבען ווערן שטארק דעם נינוע פון יודישע לעבען אין אלע פרטים, דער יוד פון נידריגסטען געזעלשאפטליכען שטאפלע לעבט היינט אונפערגלייכליך בעסער, ווי ס'זעהט אויס דאס דורכשניטליכע יודישע לעבען ביי מענדעלע'ן אין אמאליגען יודישען שטעטלעך.

אקעגען-וועג זענען מיליאנען דאך-נישט פויערע נאך געבליבען אויף דער זעלבנער, נידריגער קולטורעלער און עקאנאמישער מדרגה, ווי מיט הונדערט יאהר צוריק - ס'איז נאך א גאנצע גענערען אפילו נישט אבגעשטאם די אנטשע אויף די פיס.

די סיבה איז פערשטעהט זיך, ווייל די שטאט ווערט ציוויליזירט און שאפט אלע געלעבנסהייטען צו הייבען דעם לעבענס-נינוע, אין דער צייט, ווען דאס דאך איז בלויז קאנסערוואטיוו און האט זעהר קלאפע מעגליכקייטען פאר פארענדען און ציוויליזאציע.

וואלט מען דוכט זיך, געדארפט די דאזיגע לעבן-הייטען אויף א פשוט'ען אופן: דורך איבערנומען מאסען-יו-דען פון שטאט אין דאך און מאסען ויערען פון דאך אין שטאט. מען

Ten rysunek jest znakiem towarowym naj-
popularniejszych preparatów dla dzieci!
BEBE
SZOFMANA
PUDER MYDŁO, KREM
OLIWA TOALETOWA

מיט א מיליאן יאהר צוריק...

היינטיגע צייטען איז דאס לעבען נישט אזוי גרינג, אבער נאך אלץ בעסער איידער אין די אור-אלטע צייטען

פון ב. י. גאלדשטיין

לעמיר זיך פארשטעלען, אז איאהר זענט איצט נישט אין יאהר 1938, נאר מיט א מיליאן יאהר צוריק. עס וואלט געווען א גאט'ס רחמנות אויף אייך.

יענע טאטעס האבען נישט געשרי-גען, זיי האבען געוועזען ווי די וועלץ אין וואלד. און וואלט ער אויף אייך א רעווע געטוהן, למאי איאהר כאפט זיך נישט אראפ אין דעם שבת, וואס אויף יענער ווייט בארג און ראבעוועט נישט צו פאר זיך עטליכע ווייבער, מחמת מען דארף צו געהן הרגענען די בע-רען אין וואלד און מען האט נישט אויף וועמען איבערצולאזען די שטוב.

דערביי וואלט ער אויסגעשטערעט אויף אייך די צייט, ווי א גארילע און וואלט זיך א לאז געטוהן צו אייך מיט א שייט האלץ.

אויב איאהר ווייסט האבען זיך די טאטעס אין יענע יאהרען נישט אריהר געטוהן פון ארם און א שייטל האלץ, ווי די היצליעס זענען זיי שטענדיג ארוםגעגאנגען.

און איאהר אליין, מיינט איאהר אפער, וואלט א שעהנער פנים געהאט ווי וואלט איאהר גאר צייט געהאט אין זי-גען צו האבען דאס פנים, אז טאג און נאכט וואלט איאהר געדארפט ארוםלוי-פן זוכען שפיז. איאהר וואלט געדארפט יערען פריהמארגען צונויפגעהען די משפחה אייערע און אקעגענען זוכען עפס אַווינס, וואס זאל דיענען פאר א מאכל.

און אז איאהר וואלט דאס נישט גע-טהן פון דער יוגענד אן, וואלט אייך דער טאטע ארויסגעווארפען פון שטוב. צו 10 יאהר האט איאהר שוין געדארפט ארויסווייזען א בריה'שאפט צו געפונען עסען.

היינטיגע צייטען, אז איאהר ווערט אלט 15 יאהר, זאגט נאך די מאמע, אז איאהר זענט א קינד; דאמאלס אבער, מיט א מיליאן יאהר צוריק, וואלט איאהר צו 15 יאהר שוין געווען א פאל-גער מענטש שוין געהאט עטליכע גענוגעסע ווייבער, וואס וואלטען אייך געדארפט העלפען זוכען שפיז. און אז זיי וואלטען די שפיז געפונען, וואלט איאהר געווען אזא גראבער פליגעל, אז נישט נאך וואלט איאהר זי קיין דאנק דערפאר נישט געזאגט, נאר וואלט נאך

עס איז טאקי אנ'ערלעך... צו אונז אין רעדאקציע איז געק-מען א געוועזענע שילדערין און דער-צעהלע פאלגענדעס:

אויף דער טאג פערזוויילונג, וועלכע איז יענע וואך פארגעקומען לטובת די יודישע קינדער פון די פארושענע שו-לפן האט זי פערקויפט פילעסען. גע-ווענליך האבען איאהר אלע בעצאהלט, נאר איין מאדאם, א סוחר'סע פון א געוועלד (זי האט אנגענומען דעם נא-מען) ווייל איאהר נישט בעצאהלטען, און ווייניגער ווייל זי האט נישט געמאכט, אז מען זאל איאהר בעצאהלען פאר די צוויי פילעסען, האט עס גארנישט גע-האלפען, אזוי אויך, די פערקויפערין, האט געמוזט דעקען פון איאהר אייגען געלד.

אויך די שול-לייטונג האט אונז אינ-פארמירט, אז די אויבערדערמאנטע סוחר'סע האט טראץ דעם, וואס מען האט צו איאהר געשיקט עטליכע מאל מאהנען, נישט געוואלט בעצאהלען.

— ווייל אייך בעסטען די חשוב'ע רב-דאקציע — בעט זיך ביי אונז די גע-וועזענע שילדערין — זי, אט די סוחר'סע, צו טאדלען עפענטליך פאר איאהר נישט שעהנעם טהאט.

טער, זענט איאהר, שוואי ציון אומגע-קומען פון קעלט און נאך בעדארפט געהן אין וואלד אריין דערהרגענען א פאר בערען, כדי צו האבען עטליכע פעלען פאר'ן ווייב און פאר די קי-נערלעך. איאהר האט אויך געדארפט מוטער-ווערן אויף קאלדערס און מאס-ראצען.

איאהר און די ווילדע חיות אין וואלד האבען געהאט טאג און נאכט איין אר-בייט: זוכען שפיז, זוכען אַרצבושטי-לען פון אימיצען א פער.

ווער מיר ברידזש און וואס מיר טע-אטער, מען האט קיין צייט נישט גע-האט פאר אזעלכע זאכען, מען האט געזוכט עסען, שפיז, פערל און האלץ מיט וואסער.

און וואלט נאך געווען אפשר נישט קשה, ווען די דאמאלסריגע חיות וואל-טען נישט געווען אזוי גרויס, ווי די היינטיגע כאטש. אבער ווי איז דער דין, אז אַנ'אמאליגע חיה האט געקאנט מיט איין פוס צוטרעטען אַזעלכע צוואג-ציג ווי איאהר?

איאהר שפילט זיך מיט די אמאליגע חיות! עס זענען דען געווען חיות זיי-זענען געגאנגען אויף פיער פיס, און מיט יעדען טריט האבען זיי אַנגעמאכט חורבות. און איאהר — יא, איאהר אליין האט בעדארפט אויסקומען מיט אַזעלכע חיות און זיי נאך דערהרגענען, ווי אזוי איאהר האט עס געקאנט בעווייזען, איז אונגעגלייך צו פערשטעהן.

כאטש אזוי, אין דעם גוף, זענט איאהר, קיין עין הרע, געווען גאר ניש-קשה'דיג, איאהר האט געקאנט זיין וואסערע זיבען פוס הויך און געוואוי-גען צווישען דריי און פיער הונדערט פונט. אבער וואס קומט ארויס פון דער וואג, אז די חיה, וואס האט גע-וואוינט מיט אייך אין איין וואלד, האט געקאנט דערגרייכען מיט'ן קאפ דעם סטעליע און האט געוואוינען צעהן און צוואנציג טויזענד פונט...

נישט מער, וואס איאהר האט גע-האט א טראפען מעהר שכל פון זיי און האט זיי אריינגעפארט אין א טיפפן גרוב, וועלכען איאהר האט פערדעקט מיט גראז און בלעסער.

דערויף האט איאהר דוקא שכל גע-האט. קיין שוועבעלע האט איאהר קיין שכל נישט געהאט אנצורייבען, נאר א ריזיגע חיה אַבגעגאָרען, דערויף האט איאהר געהאט גענוג שכל.

און אז איאהר האט שוין געפאקט אזא מציאה, האט איאהר קיין שכל נישט געהאט אויסצוגעבן דעם טעם פון איאהר פלייש. איאהר האט אלץ גענעסען

טער שטוב, האלטענדיג א... קאנטשיק אין דער האנד. אויף דער פראגע פון דער פאליציי, וואס ער טוהט דא, האט דער העלד געענטפערט, אז ער איז א מלמד, וועלכער איז געקומען אַבאלע-נען מיט די קינדער, וואס — ער האלט אין דער האנד א קאנטשיק.

אזוי אבער ווי דער ענטפער איז דער פאליציי אויסגעקומען פערדעכטיג, האט מען אַנגעהויבען זוכען די תלמי-דים און נאך לאנגע זוכענישען האט מען געפאקט... א צוויי יעהרג קינד. הקיצור, מען האט אַנגעהויבען בולדן זיין דעם מלמד מיט'ן קאנטשיק און ביי איהם אין ברויסקעסענע געפינען א פערבלינדעטען חלף.

זעהנדיג, אז ער איז אריינגעפאלען, האט זיך שטעטערל מודה געווען, אז ער איז טאקי דער בעל דבר פון דער טריפה'נער שחיטה, נאך ער איז גרייט צו געבען 10 גילדען פאר'ן רויטען-קרייץ און דעם קאנטשיק אַזעלכענען אַנ'אמאליע מלמד, אבי מען זאל איהם צוריק אַבעבען דעם חלף.

דער חלף איז קאנפסיקירט געווא-רען און פאליציי האט איהם איבערגע-געבען אין רשות פון דער קהלה. אונז אַבער אינטערעסירט דאס נישט, מיר האבען נאך געוואלט דערצעהלען, אז ווען די לינקש שוהטים געהען קיילע-נען, נעמען זיי מיט צוואמען מיט'ן חלף אויך א קאנטשיק...

עס איז א גוטער סימן מען דארף נישט, האלט אייך, שטענ-דיג בלויז טאדלען, מען דארף אויך קאנען לויבען. און אין דעם פאל וויל אייך טאקי זאגען א שבת א טייל פון דער היינער יודישער בעפעלקערונג, וועלכע האט זיך לעצטענס געענדערט

די ערשטע ארץ-ישראל=

פיאנערען

יאהרהונדערטער נאך יאהרהונדערטער סער וועלכען זיי זיך, די גאלדענע פע- דים, וואס פערבינדען דעם יודען מיט ארץ-ישראל.

דור נאך דור ציהט זיך די בענק- שאפט און די לעכצונג, די גארונג און די טרוימונג נאך דעם לאנד פון די אבות.

אין צייטען פערשידענע, אין גלות'ן חוש'ק'יגע, האבען גרויסע נשמות אין תפלות זייער בענקעניש צום געזאגטען לאנד אויסגעשטעלט און א פיערל פון ליבע צו דער אויסגעטרויטער אַלט- נייער היים אין יודישע הערצער גע- צונדען.

וויילדע גראַזען, טאָמער האט איהר דערקאפט א ביים מיט חור-ניסלעך, איז דאס שוין געווען ביי אייך אזא יום טוב, ווי איהר וואלט בעקומען א גענופל געפרעגלט אין הינער-שמאלק. ווי אזוי האט איהר געקענט זיין געזונט זייענדיג אויף אזא דיכטע, קען אפילו א היינטיגער דאקטאר נישט פער- שטען.

מען זאָגט, אז איהר פלעגט מיט א מיליאָן יאהר צוריק אריינכאפן א שטיקל פלייש. דאָס איז געווען ווען די פויגלען פלעגן פון זייערע נעסטען אוועקפליהען זוכען שפייז, פלעגט איהר זיך צוכאפן צו די קלייניקע, פיצני- קע עופה'לעך און זיי אויפערטען מיט די פערדערען.

א שעהער עסטעס זענט איהר גע- ווען מיט א מיליאָן יאהרען צוריק. מען זאָל בעהים און בעוואַרענט ווערן פון אַזעלכע עסטעסען.

דערצו זענט איהר נאך שטענדיג אַרומגעגאַנגען און זיך געקראַפט, ווא- רום די פליגען און די אינזעקטען זע- נען אייך דערגאַנגען די יאהרען. איהר האט זיי נישט געקענט אַבטרייבען און אפילו נישט פערשטאַנען ווי אזוי זיך אויסצוהיטען פון אַ שלאַנגען - ביס. פלעגט איהר שטענדיג אַרומנעמען א צוקראַכטער און צוואייטערטער. עס איז געווען א שרעק א קוק צו טהון אויף אייך.

אַט דערמאר זאגען מיר אייך, אז אמת טאקע היינטיגע צייטען איז נישט אזוי גרינג דאס לעבען, היינטיגע ציי- טען האבען מיר אויך כלערליי ווילדע, אָבער מיט אלע חסרונות איז אַלץ בע- סער צו לעבען היינט, ווי מיט אַ מיל- יאָן יאהר צוריק.

צום גוטען.

מאָל און דאס ערשט נישט לאַנג זענען פאַרלעזונגען, אויב זיי האבען נאָר נישט געהאַט קיין פאַרטייאשען אַנטערשלאָק, געווען פער'משט אויף אַ דורכפאַל, אַזוי, אַז ס'האט זיך קיי- נעם נישט געגלוסט אפילו איינצואַר- דנען אַזא פאַרלעזונג; לעצטענס אָבער איז אין דער הינזיכט געווארען זעהר גוט.

מיר האבען דאָ געהאַט אַ רייע פאַרלעזונגען אויף ליטעראַרישע טע- מעס: און איצט מאַנגער, ב. שפּענער און קענע וואָר-פון לעאָ מינקעלשטיין, און די וואָך אַ רעציטאַציע-אַווענד פון ר. האַלצער און אַלע דריי פאַרלעזונגען האָבען געהאַט אַזא ערפאַלג, אַז ס'ס'ט מענטשן האָבען געמוזט צולייב מאַן- בעל אין פּלאַץ אַזעלכע אַהיים.

און נאָך אַ פּאָזיטיווע ערשיינונג מוז מען פערצייענען: אויף די דאָזיגע לי- טעראַרישע פאַרלעזונגען, וואס ווערען געהאַלטען אויף יודיש, הויבען זיך אַן בעווייזען אַ טייל פון דער אַסמיליר- טער אינטעליגענץ. אמת, טאָקיי נאָר אַ קליינער טייל, מען קען זאָגן זאָגען- יחידים, אָבער דאס אַליין פאַר זיך האָט שוין אַ שטיקל בעדייטונג.

ווען איך האָב אין אַ געשפּרעך בע- ריהרט דעם דאָזיגען ענין, האבען מיר נע מיטשמוצער עס אויסגעטייטשט, אַז דאס איז דערפאַר, ווייל די יודישע אינטעליגענץ לייזט אינערליך פון אַ צוזאמענברויך צוליב די יעצטיגע הער- שענדע בעדייטונגען, עס ווערט זיי קאַלט אין דער טביה, אין וועלכער זיי האבען זיך געוואלט אָנוואַרעמען, קומען זיי זיך דעריבער צוטוילען צו די יודישע מאַסען, קעהרען זיי זיך

ליכער מוט און צערגייע, מיט ריזיגע ווידערשטאַנד-כחות בייזשטענען די אלע נסיונות און געדן טריט נאָך טריט ענטגעגען דער צוקונפט.

וועגען אַ סך פון אַט די פּיאַנערען פון פאַר הונדערט יאהרען האבען מיר נאָך קנאַפּע יריעות, אַ סך נעמען ווי- דער זענען בכלל פערנעמען געווארען און זענען די ברייטע מאַסען געבליבען אומבעקאַנט, הגם די דאָזיגע ערשטע האבען די גרעסטע פערדינסטען פאַר'ן בנין הארץ. האבען טאקע די ארץ- ישראל'יגע שריפטשטעלער אליעזר שטיינמאַן און יצחק טריוואַקס, אין דער פאַרם פון אַ רב הכמות און רב- האכות'דיגען רייך - אילוסטרירטען פראַכטפול געשטעלט א מצבת זכרון די ערשטע חלוצים, די ערשטע שוואַלבען פון א-י אויפ'ווייזט מיט א הונדערט יאהר צוריק, די מחברים האבען ערפולט א וויכטיגען בלוז, פערליכטענדיג א נישט ווייטע, אָבער דאָך אזא אינטע- רעסאַנטע ראַמאַנטיש ב'ח'נסע, כמעט אומבעקאַנטע תקופה, אַט דעם געפיהל פון אַכטונג און דאַנקבאַרקייט צו די פערעסענע האבען ארויסגעוויזען די 500 זייטען בוך, מאה שנה, וועלכער דערציילט ווענען די לעבענס-וואַנדלונג- גען, איבערלעבונגען און אלווייטיגע טעטיגקייט פון די אלע, וואס האבען אויף וועלכען נישט איז געבליבן אויסגעצייכענט מיט זייער איבערגע- געבענע ארבייט און פּיאַנערען-גייסט. עס ווילט זיך אַפּטמאָל פערנעמען אַן דער טראַגישער ווירקליכקייט, וועל- כע עס מאַכט איצט דורך דער ארץ- ישראל ישוב און זיך אריינלעבען אין יענער ראַמאַנטישער תקופה פון א הונדערט יאהר צוריק, ווען אַלץ האט ארויסגעוועהן אזוי האַרציג שוין, ווען די חלומות זענען געווען צאָרט ריין און זייער פערוויירקליכונג האט זיך אָנגעשטויסען אויף שטיינער און פעל- זען.

האָב איך זיך מיט אייפער צוגע- כאַפט צום בוך, מאה שנה און זיך פון איהם נישט אָבערריסען, ביז איך האָב נישט דורכגעלייזט די אלע לע- בענסבעשרייבונגען פון די, וואס הא- בען זיך אויסגעצייכענט אלס "ערשטע" אויף פערשידענע געביטען, וואס זענען פערבונדען מיט'ן א-י אויפבויר.

פערשטעס זיך, אז נישט מיט די לעצטע הונדערט יאהר הויבט זיך אַן די עליה קיין ארץ ישראל און שוין מיט יאהרהונדערטער צוריק זענען אפילו געווען מאַסען עליות-אלס ער- שטע מיינט מען דאָ אָבער דעם ער- שטען פשוט'דיגען פאַרשער פון ארץ-

גען ביי אונז אין שטאַדט. יערען-פּוים- אָדער ווי מען רופט עס, אַפּטאַסטעס, וויילען זיך מענטשען אין די גאַסען, זיי טהוען זיך אַן פערשידענאַרטיגע קאָסט- יומען און מאַסעס און מען פאַרדירט אין די גאַסען.

וואס אַ יאהר ווערט דער אַנטייל אין די פערוויילונגען גרעסער און פער- שירענאַרטיגער. די ערשטע צייטען האָט מען זיך בעניגענט מיט אַנטהון קא- סטיומען און מאַסעס, צווישען וועלכע עס זענען אויך געווען אַ סך, וועלכע האָבען פאַרגעשטעלט ריין-יודישע טי- פען. געטשעפּטע אָבער יודען האט מען נישט, דאס איז נאָך דאַמאַלט, ווייזט אויס, נישט געווען אזוי שטאַרק אין דער מאַדע, כאַטש מען זאָל זאָגן, אז מען האט קיינעם נישט געטשעפּט, וואָלט עס געווען איבערטרעפּע... לעצ- טענס אָבער, ווען די שפייצען פון דער געזעלשאַפט האבען איינאנצוואַרטיג טעמע, וואס הייסט: יודען, טאָ פאַר- וואָס זאָל דאָס פעבעל נישט האבען צו טהון מיט יודען, בעת עס קומט אַן אזא שעת הכושר ווי עס זענען "אַס- טאַסטעס".

אין קריסטליכען פורים פון יאהר 1938 זענען די גאַסען פון דער שטאָט טשענסטאכאוו געווען איבערפולט פון פערשטעלעך און נאָך מעהר נישט- פערשטעלעך צווישען וועלכע עס זע- נען געווען א גרויסע צאהל שול-קי- נען, און זייער איינציגער צוודה איז געווען צו שלאָגען יודען. מען האט ממש געזוכט מיט ליכט א פעמיטיש פנים און ווען גאָס האט זיי געהאַלטען און אזא איינער האט זיך בעוויזען, ווייל ס'האָב יודען האבען זיך בע-

ישראל און גרינדער פון א קאָלאָניע, דעם ערשטען קאָלאָניסט און דרוקער, דעם ערשטען ממשות'דיגען בויער.

איך האָב געוואלט איינזאָפּען אַט די לופט פון יענער ארץ-ישראל מיט הונדערט יאהר צוריק, פערנעמען דעם היינט און פאַר זיך אויסמאַהלען דעם ווייט אין עבר פערלאָפּענעם נשכטען, אָבער דאָ און דאָרט, ווען דו שמי- כעלטס לייגענענדיג קאפּיטלעך פון דער אונז אויף מאַדנער פערזאָנלעכקייט, גיט דיר א ריט ביים האַרצען און ס'דוכט זיך דיר אויס, אז דו זלע- טערסט א בעריכט פון די לעצטע חרשים, א בעשרייבונג פון די לעצטע וואָכען.

ס'איז געווען מיט הונדערט יאהר פאַר דער באַלפור-דעקלאַראַציע, ירוש- לים האט געזעהלט בסך הכל עטליכע טויזענד יודען, אָבער ביי די אַראַבער זענען געווען די זעלביגע מערדער און א מופת א רשע איז געווען א פער- ביטענער שונא פון יודען און געהעצט זיינע, צאן קדשים אין נאמען פון אַללע...

איינער פון די ערשטע ראשונים ביים בעניינען דעם אשכנזישען ישוב אין ירושלים איז געווען דער בויער פון דער, חורבת ר' יהודה החסיד - ר' זלמן צורף. ער האט גע'שמיט אלס גרויסער תלמיד-חכם און אין איהם האט געפלאַמט די ליבע צו דער היי- ליגער שטאָט אזוי, אז ווען ער פלעגט צוקומען אין ברכת המזון צו, ובנה ירושלים במהרה בימינו" פלעגט ער פערטיסען טרעהרען און וויינען אויפ'ן חורבן ירושלים.

אַמאָל ביינאַכט, ווען ר' זלמן צורף איז געזעסען און געלערנט תורה, האט אַנ'אַרעבער אין איהם אריינגעשטען דורכ'ן פענסטער. די קויל האט נישט געטראַפּען און דער יודישער גאָלד- שמיד ר' זלמן צורף האט זיך עוּסק געווען אלס גאָלדשמיד און דערפון שטאַמט אויך דער נאָמען "צורף" איז אָבערקומען מיט שרעק. נישט אַזעלכע איז אָבער קיין יאהר, ווי פאַרטאָג, ווען ר' זלמן צורף איז געגאַנגען דאָווענען צום כותל מערבי, איז איהם אַנ'אַרע- בער פון הינטען בעפעלען און ער האט זיך בעקאַמפּען מיט בלוז און איז אַנידערגעפאַלען אויף אַנ'אַרע.

אַנפאַלען אויף יודען זענען צו יע- נער צייט געווען א טאָג-טעגליכע ער- שיינונג און עס פערשטעהט זיך, אז די מערדער און אַנפאַלער זענען גע- בליבען נישט בעשטראַפּט.

דערזעהלט הרב ר' אריה ליב פורמ- קין-וויין פאטער איז געווען רב אין

האלטען אין די שטיבען און מורא גע- האט ארויסצוגעהן, האט איהם שוין נישט געטעהלט קיין צרות. מען האט איהם געשלאָגען מכא רצח, און ווען ער איז ענטלאָפּען, האט מען איהם נאָכגעיאָגט מיט א "הורא", אז ס'האט די הימלען געשפּאַלטען, מיט איין וואָרט-דער עולם האט היי-יאהר גע- האט א הפּרליכע אטראַקציע ביי וועל- כע זיי האבען זיך וואונדערבאַר גע- וויילט.

דאס האט אזוי געדויערט עטליכע שעה פּסדר און קיינער האט זיי נישט געשטערט. אין רעזולטאט פון דער פערוויילונג זענען צעהאַקט געווארען א רייע יודישע שויבען און עטליכע צעהנדליגע יודישע קאפּ, דער עיקר אָבער איז, אז מען זעהר פרעה- ל'ך פערבראַכט דעם היינטיגען קאַר- נאָוואל אין דער שטאָט טשענסטא- כאוו אויף אונזער חשבון...

בראַוואָ, הפּועל"

ווען כ'האָב געהערט, אז ביים יונ- גען ספּאָרט-קלוב, הפּועל" איז געשא- פען געווארען א באַקט סעקציע, וועלכע טרעט ארויס צום ערשטען מאָל אויפ'ן רינג מיט אזא שטאַרקער דרוזשינע, ווי די "בריגאדע", האט מיין האַרץ שטאַרק געשראַקען. האט דאָך די "ברי- גאדע" א לענגיגעהייער פראַקטיק און א רוהם פאַר א שטאַרקע באַקסער סעקציע, טאָ געהען די באַקסער פון הפּועל" אויף ייערע מלה און טאָקיי מהא טמנה האָב איך בעשלאָסען נישט צו געהן, ווארום צו וואָס טויג דאס מיר צו זעהען, ווי אזוי זיי שלאָגען אונזערע-ווייניג זעה איך מיך דאס אַן אין דער גאַס... און איבריגענס,

קעלם און ער אַליין האט פריהער פער- נומען דעם ספא הרבנות אין אַלעקסאַט, אָבער ער האט פערלאָזט די רבנות און גשווארען אַנ'ערד-ארבייטער אין ארץ- ישראל-אז סינא אראבער זענען בע- פאַלען זיין פרוי, ווען זי איז געפאה- רען פון יפו און זי שטאַרק צושלאָגען, אזוי אז זי איז קוים א לעבעדיגע גע- קומען. אויך איהם, הרב פּרומקין, האבען אַראַבער אין פתח תקוה גע- וואָלט דער'הרג'ענען, ער האבען איהם אזוי צע'ממית'ט, אז זי איז 65 טעג אָנגעלעגען אין ירושלים'ער ביקור חולים און מוש קיין אבר נישט גע- קאנט ריהרען.

הרב פּרומקין שרייבט אין שייכות מיט די אַפּטע אַנפאַלען: לא אחת בלכתי לבד התנפלו עלי שודדים בחרבות וקנה רובה ולולא הלכתי כל הדרך אחורנית עם רעוואלוצער כי עתה נפילתי בידם". דאס אַלץ האט איהם אָבער נישט אָנגעשראַקען און ער האט זיך בלב ונפש אָנגעגעבען מיט זיין וויסענשאַפּטליך-פאַרשערטער ארבייט און דערנאָך מיט דער גרינדונג פון פתח תקוה. גאנצע טעג פלעגט מען איהם זעהן אַרומגעהן צווישען די שטו- מע מצבות אויפ'ן הר-הותים און עפעס פערצייענען, אַפּט פלעגט מען איהם טרעפּען אין די פערשידענע מצות און היסטאָרישע ערטער-אלס פראַדוקט דערפון שאַפט הרב פּרומקין זיין, אבן שמואל, די תולדות חכמי ירושלים, וואו עס זענען פערשריבען די ביא- גראַפיעס פון זיגענהונדערט גאונים חכמים, וואס האבען געלעבט אין ירושלים, זייט דעם גירוש ספרד.

די שאַפונג פון א יודישע קאָלאָניע, די גרינדונג פון פתח תקוה, דאס איז געווען זיין חלום. גענעפּען האט ער גרויס מיט ציפּעלעס, א יאהר איז אין זיין מויל קיין געקאָכט וואָסער נישט אריין און געטרונקען האט ער צוזאמען מיט'ן פערד און אייזיל שמו- ציג וואָסער און זיך מיט זיי אינאיינעם איינגעשפּאַנט אין דער ארבייט. אָבער דערפאַר-ווי גרויס איז ביי איהם גע- ווען די שמחה, ווען ס'איז געענדיגט געווארען דער אויפבויר פון ברונים אויף אַפּצוטרינקען דעם פּרדס, הרב פּרומקין מוז בעשרייבען די דאָזיגע פריייריגע געשעהניש: "היום הזה חנתי חג המלואים ושמחת בית השואבה לעת פתיחת המים מהברכות להפרדסים שנשעתי במושב הזה, בני קהלא וגם ילדי ה"ת" עם ההורים והחופלים ששו אתי לכבוד החג".

(סוף קומט)

י. אלימלך

קאָן איך נישט צוקוקען, ווי אזוי מען האלט אונז אין איין שלאָגען, אזא מענטש בין איך שוין... די לעצטע מי- נוט אָבער האָב איך געענדערט מיין בעשלוס און בין יאָ געגאנגען און בין מודה, אז איך האָב נישט קיין חרטה. אמת, אז אונזערע האָבען טאָקיי בע- קומען געשלאָגען, מעהר ווי אונזערע האבען זיי געשלאָגען, א הנאה האט מיר אָבער געטהון דאס, וואס אויך זיי האבען בעקומען געשלאָגען. אַט די יונגע באַקסער פון, הפּועל", וועלכע זענען צום ערשטען מאָל אויפ'ן רינג, האבען געקאָנט נישט נאָר בלויז אויס- האלטען דעם שטורם פון אזא שטאַר- קען געגנער, נאָר אויך עטליכע האבען נאָך געווינען און דאס איז טאָקיי א גרויסע סאָטיספאַקציע. דערפּיקר, וואס ס'טהוט מיר א הנאה איז אָבער דאס, וואס די יונגע פון, הפּועל", האבען בעוויזען, אז זיי האבען א גוטע שולע און א נישט-קשה'דיגע טעכניק.

דער פערזאָנלעכער עולם ווי אויך די באַקסער פון דער "בריגאדע" הא- בען זיך פון אָנהויב בעצויגען מיט בטול צו די יודישע באַקסער, האל- טענדיג, אז זיי וועלען איינגעשלינגען ווערען פון די "בריגאדיסטען"; בעה'ן קאָמף אָבער האבען זיי, די ערשטלינג- גען פון, הפּועל", ארויסגערושען צו זיך דרך-ארץ און אכטונג.

ניין, כ'האָב זיך דאס נישט פאַר- געשטעלט, בראַוואָ יאָטען פון, הפּועל", אז איהר וועט אזוי ארויס מיט כבוד, און אויב איהר האט דאס יאָ בשוויזען, טאָ אדאנק אייך, בראַוואָ, הפּועל"!

לחיות

וואס מיר דארפן איצט טהן פאר דער יודישער מלאכה

אין יאָהר 1934, ווען עס איז אין דער פּענאַליטעט פּעקאַנט געוואָרן דער פּאַנעל פּאָל אַינזונטער-געזעץ, וואס האט בעדראָהט דער גרויסער צאָהל אין יענער צייט נישט-לעבאלע יודישע האַנדלער-וואַרשטאַטן, איז ענטשטאַנען דער פּאַראַייניגטער קאָמיטעט פאַר די ענינים פון יודישער מלאכה, וואָס האט זיך געשטעלט פאַר אַנאָיפּגאַבע צו בעוועגן די אייגענע טימער פון נישט-לעבאלע וואַרשטאַטן, און זיי זאָלען זיך בעדראָנען מיט האַנדל-ווערקער-קאַרטן און צו פּאַרלייטערן זיי דאָס דורכפירן די נויטיגע פאַר-מאָליטעס.

עס האט אין געוויסע קרייזן דאָן געהערשט אַ מיינונג, אז די דאָזיגע אַרבייט וועט זיין אַ צייטווייליגע, וועט פאַראַינערנען, מיט דעם מאָמענט, ווען די לעבאלע-אַקציע וועט זיך ענדיגן. במשך פון דער אַרבייט האט זיך אַרויסגעוויזן, אז עס איז נויטיג אַ ווייטערדיגע אָנגעשטרענגטע אַרבייט, מיט ראָט און סהאַט, פאַר דעם גרעס-טען פּראָדוקטיווען טייל פון דער יודישער שטאָל פּעקאַנטער און פּוילישער, זייער פּאַסענדיגער און קולטורעלער פון דעם יודישען בעל-מלאכה אין פּוילן, פאַר-דערט נאָך אַ לאַנגע אָנגעשטרענגטע אַרבייט כדי צו קענען דערהאַלטן די יודישע מלאכה אויף דער אויפערפלאַך פון עקאָנאָמישן לעבן.

אין גאַנצן פון דער אַרבייט: ביים בעוועגן דאָס יודישע לערן יונגע, און ער זאָל בעזוכען די פאַר-דערנאָכט-שול, ביים בעוועגן די, וואס האבן שוין געענדיגט די לערן אין פאַר, זיי זאָלען זיך בעמיהען ווערען צוגעלאָזט ווערען צום געווענלעך-קאָמפּען א. א. וואס האט זיך ערשט אַרויסגעוויזן, וואס פאַראַרבייט פּעלד פון אָנגע-שטרענגטער אַרבייט עס איז נאָך דאָ אויף אַ סך יאָהרען, כדי צו בעזייטיגען די אָנגעשטאַנענדיקע און די פאַראַר-טיילען, וואס הערשען אין דער מלאכה. די דאָזיגע פאַראַרטיילען זענען אַ רע-וולטאט נאָך פון די אלטע צייטן, אַזוי אַז נאָך איצט קענען פירעל נישט פערשטעהן, אַז עס האט זיך פירעל געענדיגט און אז מען קען נישט אין דער פראגע פון פערנעמען זיך מיט מלאכה דענקען מיט אַמאָליגע קאַטע-גאָריעס.

מען זאגט ביי יודען, אז מלאכה איז מלוכה — אויב אזוי דאָרף דאָך די פערשטענדיג, אז די מלאכה דאָרף געפילענט ווערען און אז דעם דאָזיגען ענין האט די יודישע געזעלשאַפט גע-דאַרפט אָנגעבען פירעל מער אויפ-מערקזאַמקייט, ווי ביז איצט, די יודישע געזעלשאַפט האט געדאַרפט געבען אַ מעגליכקייט צו דערהויבען די יודישע מלאכה צו אַ שטאַב, וואס זאָל ערשט שערבען די נייע פאַרערגענגען פון דער צייט.

אמת, עס עקזיסטירט ביי אונז שוין העכער 40 יאָהר די געז. „אַרס“, וואָס האט גרויסע פערזינלעכע אויפן-גע-ביעט פון פערשרייטען און לערנען מלאכה ביי יודען, אָבער מיר מוזען דאָך פערשטעהן, אז עס האנדלעט זיך נישט נאָר אין אויסלערנען וואס מער מענטשן אַ פאַך, נאר אז מיר געפינען זיך שוין אין דער לענגע, ווען מען דאַרף זאָרגען וועגען די, וואס זענען שוין אין פאַך בעשעפטיגט. עס מוז גע-שאפן ווערען אַ רעוועלוציער סיסטע-מאטישער אויפזיכט איבער דעם צו-וואקס אין דער מלאכה, וואס געהט פון די פרויאַקט האנדלער-וואַר-שטאַטן; עס מוז געגעבען ווערען דעם בעל-מלאכה אַ מעגליכקייט צו עקומען עלעמענטאַרע קענטנישען וועגען רייע-שטאַפּען, וואס ווערען בענאצט איז זיין פאַך, ווי אויך אַ דערנענטערט אין פאַך און ידיעות פון אלגעמיינער בילדונג.

שוין-זשע זעהען מיר נישט, אָדער מאכען זיך נישט זעהען, אז די, וואס פערנעמען זיך מיט מלאכה ביי יודען, זענען אָנגעוויזן ביים בעקומען גרע-סערע פאַך-קוואליפיקאַציעס, טעאָרע-טישע ידיעות און אַ געוויסע מאָס פון אלגעמיינער בילדונג, נאָר אויף אַני-זערע אייגענע געזעלשאַפטיכע כּוחות ווייל אין דער צייט, ווען אנדערע גע-

ניסען אין אַ גרויסער מאָס פון די נאָרמאַלע פאַך-שולען (רעגירונגס-קאַמי-נאַלע און האַלב-רעגירונגס-אינסטיטו-ציעס), קומט 90 פּראָצ. אָדער מער פון דער גרויסער יודישער האנדלער-קער-מאַסע פון פרויאַקטן ווארשטאַט און האט נישט די מעגליכקייט צו דערנענטערן זיך ווייטער אין פאַך טע-אָרעטיש.

אין דער לעצטער צייט האט דער קאָמיטעט פאַר די ענינים פון יודישער מלאכה געווענדעט אַ סך אויפמערק-זאַמקייט דער אויפפֿערונג און פאַר-פאַנגנדע פון גרינדען קוואַטערמייניגע פאַך-און צוגרייטונגס-קורסען. אין אַ רייע שטערט האט שוין די געז. „אַרס“ ווי אויך דער „וואַנעט“ אין קליינ-פּוילען געפערענט אַזעלכע קורסען, כדי אָפּער די דאָזיגע אַרבייט זאָל געקרוינט ווערען מיט דעם געהעריגען ערשלאַג און כדי עס זאָלען אין יעדער שטאָט וואו עס איז נאָר דאָ אַ מעגליכקייט געגרינדעט ווערען אַזעלכע קורסען, איז נויטיג אַ שטאַרקער פּאַראַיינע-רעסירונג און מיטהילף מצד דער גאַנ-צאָן האפמאן

צער יודישער אָרגאַניזירטער געזעל-שאַפּט. עס איז נויטיג אַנאַקסיווערער אַנטויל אין דער דאָזיגער אַרבייט מצד דער יודישער דיפּלאָמירטער אינסט-לעגאַנץ, די דאָזיגע אַרבייט איז נאָך מער נויטיג אין צוזאַמענהאַנג מיט די פאַרשידענע פון אינדוסטרי געזעץ, צו וועלכע די, וועלכע פערנעמען זיך מיט מלאכה, דאַרפן זיך צופאַסען.

אין יאָהר 1938 וועט אויסקומען צו פיהרען אַנאַגעשטרענגטע אַרבייט ביים בעוועגן דעם יודישען האנדל-ווערקער, דאָס יודישע לערן-יונגעל, דעם יודישען געזעל, וועלכע האבן זיך נאָך נישט בעוויזען צוצופאַסען צום אינדוסטרי געזעץ, אז זיי זאָלען זיך צו די פאַרשידענע פון אינדוסטרי געזעץ צופאַסען, כדי די דאָזיגע אַר-בייט צו פאַרלייכטערען, איז אָבער נויטיג, אז די אלע, וואס פערנעמען זיך מיט מלאכה, זאָלען זיין ווי גע-העריג בעוואַפּענט מיט די נויטיגע קענטענישען און ידיעות, וואס ווערען געפֿאָדערט ביי פערשידענע עקאָמענס. דעריבער איז עס אַ געבאַט פון דער שעה, אז מיר זאָלען מיט געמיינזאַמע כּוחות אָרגאַניזירען אַ נעץ פון קורס-סעמינאַרעס פאַך און צוגרייטונגס-קור-סען פאַר יודישע אַרבייטער-מענטשען.

חנן האפמאן

מאָ. קליינבערג א. ד. ס. „דער מקור פון אַנטשעפּטיזם אין זיינע פאַרמען.“ חברים וְ און סימפּאָטיקער ווערען געבעטען צו קומען פונקטליך.

געפערט אַ צושיידער-קורס פאַר שניידער-מייסטער

לויט דער אינציאָטיוו פון דער הי-צער אַבטיילונג פון „אַרס“ איז אַדאָק דעם וואס הייז ווילט דער בשוואַס-טער אינסטרוקטאָר ל. גאַלדשטיין, וועלכער פיהרט שוין אַ צושיידער-קורס פאַר געזעלען אויך איינגע-דענט אַ צושיידער קורס פאַר שניידער-מייסטער.

אין דאָזיגען קורס בעטייליגען זיך אַ גרעסער גרופּע בשוואַסער-שניידער-מייסטער, וועלכע ווילען אויך אָרעם זיך דערגעגעבן און דאָס קענען זיי נאָר דערגרייכען אַדאָק די קורסען, וועלכע ווערען אָנגעפיהרט דורך אַזא ספּעציאַליסט ווי עס איז דער אינ-סטרוקטאָר ל. גאַלדשטיין.

פּונם יודאָמיטישען צענטער מאָרגען, שבת, פונקטליך 3.30 א זינגער נאכמיטאָג קומט פאַר אַ מסבת עונג שבת מיט דער בעטייליגונג פון ד״ר הירשפּערג, וועלכער וועט רע-פערירען א.ד.מ.: דאָן יוסף נשיא אין זיין דור.

אַ קרבן פון די „אַטאַמאַקעס“

מאַנטאַ אין אָווענד זענען די צאָהל-רייכע דורכגעהער אין דער צווייטער אַלגעמיינע עדות פון אַ שרעקליכען פאַרפאַל אין אַ געוויסען מאָמענט איז אָנגעפיהרען אַנאָיטאָ און אייזער דער עולם האט זיך בעוויזען צו אַרעסטירען, האט פון דער גרופּע „פערשטעלעט“ זיך דערהערט אַ שטייט פון טויט שרעק. אונטער די רעדער פון אויטאָ האט זיך געמונען אַ קליין מיידעלע. ס׳איז שטעטאנען אַ צוזאַמענגעלויף און עס איז אַנגעקומען פאַליציי. דאָס מיידעל, די 10-יעהריגע דאָזיגלע וואָי-טשיק איז איבערגעפיהרט געווארען אין שפיטאַל פון דער אַזעפּעשטאַלינע. זי איז צוקלאָפּט אויפן גאַנצען קער-פער, אָבער קיין שום געפאָהר דראָהט איז נישט, די שולד טראָגט וואָרשיינ-ליך, דאָס קינד זעלבסט, וועלכעס איז געלאָפּען צוזאַמען מיט אַ גאַנצע גרופּע „פערשטעלעט“ און נישט געלעגט קיין אַכט, וואס אַרום איהר טהוט זיך.

אַ הערצליכען מול-טוב און אַ סך נחת ווינשען מיר דעם ה' אַהרן סטאַפּניצקי אין פּרוי-צו דער חתונה פון זייער טאכטער העלע מיט ה' מאָניעק קורלאַנד דעם יונגען פאַר — אַ גליקליך צוזאַמענלעבען די חסידים פון דאָזיגער שטיבעל, נאָרעטאָוויטשאַ 3.

צו דער חתונה פון ה' מאָניעק קורלאַנד מיט פּרוי. העלע סטאַפּניצקא ווינשען אַ הארציגען מול-טוב און אַ גליקליך, צופרידען צוזאַמענלעבען. אַשר כּראַפּאָט אין פּרוי.

Panu M. KURLANDOWI i p. H. STOPNICKIEJ z intencji Ich zaślubin życzy wiele szczęścia PERSONEL firm A. Stopnicki i N. Kurland

יודישע פוילישע רייכער נור די פאפיראסען
וואס קומען נאך ארץ-ישראל
פון דער בעוואוס-טער פאבריק
100 פראָצ. יודישע אַרבייט. 16-יעהריגע עקזיסטענץ.
די בעסטע אין ארץ-ישראל
לטיף יסמין נרקיס אמיר ישוב

DOM NOWOŚCI, ALEJA 18 M. KRAUZE
איבערגעטראגען געווארען
נייער מארק 1
מיר עמפּעהלען זיך דער ג. קליינעלע מיט אַ גרויסען אויסוואַל פון די מאָדערנסטע, וואָלענע, זיידענע שטאַפּען, קאַלדוועס (וואָסענע), פערטיגע גאַרדירען און גאַרדינען-שטאַפּען.
אויך פעזיצען מיר אַ גרויסען אויסוואַל פון אויסלענדישע און אינלענדישע וויסוואַרען אויסשטייער און אלערליי מאָנאָפּאַקטור-סחורות
פון די בעסטע ביי די ביליגסטע שטאַפּען אלץ צו מעסיגע פרייזען.

„MAISON HYGIENÉ“ ALEJA WOLNOŚCI 1-3
אַ גרויסער נאָך-סעזאָן-אויספירען
פון אלערליי גאַלאַנטעריע = סחורות, ווי: דאַמען-און מענער-סוועטערס
דאַמען-און מענער-העמדער
שקאַרפּעטען, שטרומפּף א.א.וו.
אלץ צו זעהר ביליגע פרייזען.

די פאַרבערריי און בעמישע וועשעריי „BENETA“
האַט פאַר דער בעקוועהמליכקייט פון דער קליינעלע געזעפּענט אַ פּוילישע
אין 2-טער אַלגע 16-טע (הויז פון דער ה' אימין)
מענער - קראָגענס ווערען ווייטער געוואָשען מיט דויערהאַפּטען שפּיגלע-גלאַנץ צום פרייז
ביון 15 מערץ ד. י. ווערט ביי 8 קראָגענס אַלס רעקלאָמע געוואָשען
2 אומזיסט.
דו, אַרבייט-ווערט אויסגעפיהרט אונטער דער לייטונג פון אַנאַפּסאַלעווענט פון דער כעמישער אינדוסטריע-שולע אין וואַרשאַ מיט לאַנגיעהריגער פּראָקטיק

נדבות פאר דער געז. "תומכי עניים"

ה' מנחם סיון ה'תש"ח
חתונה פון זיין וווי 5 קילא גרויס.
ה' ז. און מ. לויטשטאנאוויקי
דער יאהרצייט פון זייער מאטער 5
קילא גרויס.
ה' ז. לובינסקי פון דער תנאים פון
זיין טאכטער 5 קילא גרויס.

FABRIKARIA, i PRALNIA CHEMICZNA
„KRYSTAŁ”
ul. Berka Joselewicza 2
i Warszawska 37.

מאכט בעקאנט, אז איזט ווערט געווארן מיט א הערליכען שטייגן
גלאנק, האט איז נאך ביי אונז אין סטענאטאקא נישט געווען
כדי צו איבערצייגן וועגן דעם די קונדאפט האבען מיר
פערבליגערט די פרייזען:
א קאלנער מיט א הערליכען גלאנק 10 גר.
א העמד — 40 —

אויך וועטן פערבליגערט געווערן די פרייזען אויף כעמיקאליעס
און פארבען.
ספעציעליטעט: פארבען לעדערע קורטקעס

SZKOŁA TAŃCÓW
baletm. Kosteckiego
w lokalu własnym
ul. Waszyngtona 6.
Zapisy na lekcje kompletowe i pojedyncze.
codziennie od 10—21
א כ מ ו נ ג י יעדן שבת פארקומענע רעקאציע
פאר יודישע נעוועלשאפט.
אנהייב 7' אונטער. — ערשטליכע מוויק.

Prosekt od BÓLU GŁOWY
DLA DOROSŁYCH ZE ZNIAZK
KOWALSKINA
KOWALSKINA
PRZY PRZEBIEBIENIU
GRYPE: KATARZE

Lekarz-Dentysta
Henryk Lejzerowicz
przeprowadził się
ul. Aleja 32 m. 3
telef. 17-57.

Kino „LUNA”
פילישער פילם
די הערליכע מעלדראמע, געשטיצט
אויף ק. קרמלעוויטש וואדעווייל
Królowa przedmieścia
אין די הויפט-ראלען:
גראסבאג, קארפיןסקא, זשימיסקא,
פאנצעוויטשקא, אנדזשעלעוויטשקא
זשאבטשינסקי, וואלינסקי, סטעמ-
פאוסקי א.א.

KINO „EDEN”
סענסאציע פון סעזאן!
די וועלט-בעריהמטע
DEANNA DURBIN
אין דער געניאלער דיריגענט פון
דער מילדערליכער מילדערמאנע
Leopold STOKOWSKI
אינ'ם פילם

Ich stui i ona jedna
געוועהליכע פרייזען.
שבת און זונטאג האלט 1 מיטאג
Pietro wyżej

Kino-Teatr „STYLOWY”
Aleja 27.
דער בעלוגענעסער פילם אין דער
קינעמאטאגראפיע, געשטיצט אויף
די איבערלעבענדיגע פון 8 קיי-
זעליך מענשליך הארץ
KRÓLOWA WIKTORIA
Red. B. Bocian.

Stowarzyszenie Przemysłowców i Kupców w Częstochowie, Al. Wolności 11.
Podaje się niniejszym do wiadomości pp. członkom Stowarzy-
szenia Przemysłowców i Kupców w Częstochowie, że w niedzielę
dnia 20-go marca 1938 r. o godz. 3.30 po poł. odbędzie się w
lokalu własnym w Częstochowie przy ul. Aleja Wolności 3—5.
ZWYCZAJNE WALNE ZGROMADZENIE
członków Stowarzyszenia z następującym porządkiem dziennym:
1. Zwołanie Zgromadzenia. 2. Wybór Przewodniczącego Wal-
nego Zgromadzenia. 3. Odczytanie protokołu Walnego Zgro-
madzenia z dnia 6.IV.37 r. 4. Zatwierdzenie sprawozdania za
rok 1937. 5. Uchwalenie budżetu na rok 1938. 6. Wybór 5
członków Zarządu i zastępców, oraz 5 członków Komisji Re-
wizyjnej. 7. Wolne wnioski.
Uwaga. W razie nieprzybycia w oznaczonym terminie
przewidzianej Statutem liczby członków, odbędzie się tegoż
dnia o godz. 4.30 po poł. Zebranie w drugim terminie pra-
womocne bez względu na ilość obecnych.
W myśl § 32 Statutu mają członkowie Stowarzyszenia
prawo przedstawienia wniosków na Walne Zgromadzenie je-
dynie na 10 dni przed terminem Zgromadzenia.
Ustępują z Zarządu po wylosowaniu zgodnie z art 17
Statutu pp. Prezes Z. Stiller, D. Borzykowski, A. Grandapel,
J. Wajsztajn i N. Szwarcbaum Ustępujący z Zarządu mogą
być ponownie wybrani (§ 17 Statutu).

Czy to możliwe?...
Za stary odbiornik można otrzymać
NOWOCZESNY SUPER LUKSUSOWY
Informacji udziela:
Biuro Sprzedaży
WORLD - RADIO
N. M. Panny 24, w podwórzu.
tel. 25-75.

נישטא קיין מורא פאר דער אג-
שטעקונג מיט פרישטשיצע פון
דער קושעפיער פוסער
צוליב די קורסירערע קלאנגען ווע-
גען אנשטעקונג מיט פרישטשיצע אין
דער מורא פון בענוצן פוסער און
מילך, האט די פערוואלטונג פון דער
מילך קאאפעראציע אין קושעפיער, פאר-
געשטעלט א בעשייניגונג פון פאלי-
טאקע וועסערניג-ארצט דר. וול-
שויטשקא, וואס שטעלט פעסט, אז די
אנשטעקונג פון דער פרישטשיצע איז
אין יעצטיגען מאמענט אויס'ן שטח
פון קושעפיער, פערהאן און אסאך
די פוסער פון דער מלעטשעניע אין
קושעפיער איז פילדערטיג און קען גע-
ברויכט ווערן דורך דער בעפעלקע-
רונג, און מורא פאר אנשטעקונג.
„בריגאדא” — „הפועל” 5:11
פערמאנענע זונטאג איז פארגעק-
מען א באקאנטע צווישען זי אוי-
בענדערמאנטע קלוגען, וועלכער האט
צוגעצויגן א גרויסע עולם צווישען.
דער דאזיגער מעסט איז געווען אג-
אטראקציע פאר'ן היגען עולם, ווייל
„הפועל” האט צום ערשטען מאל
ארויסגעפרעסן אויפ'ן רינג און אלס
נעגער זיך אויסגעקליבען און שטארק
דרושיגע, ווי „בריגאדא”.

Dr. med.
A. WOLBERG
choroby skórno - weneryczne
POWRÓCIŁ
i ordynuje od 4—7 po poł.
Aleja Wolności N 13
II piętro tel. 13-67.

פארבערין און כעמישע
וועשעריי
„BENETA”
ב. יאסעלעוויטש 11
פיליע: אלע 16
קראגעס ווערן געוואשען מיט דויער.
האפטען שטייגל-גלאנק.
ספעציעליטעט:
(1) אויפריסען (פארבען) לעדערע קורטקעס,
(2) מארבען לויט מעטערן,
(3) רעטשייען (ארויסנעמען) מלעקען און וואשען
אויפ'ן ערד.
כעמישערייגען און ספעציעלע קאפעלישען.

איך בעשלייג זיך אין צער פון דער
פאמיליע ראזענשטיין
צוליעצ'ן טויט פון זייער היינעליכעס פאן און מאטער
משה
אין דריק אייט מיין אויפגעשטענען מיטגעפיהל
משה ראזענשטיין

די „קארנאוואל” פערוויילונג
אויף יודישע קעפ...
געטונען דער רוב קינדער און צווישען
זיי ווער א גרויסע צאהל שול יוגענד.
וועגען דער אויפמיהונג פון דער
דאזיגער מאסע, וועלכע האט אנגעהוי-
בען זיך לאזן וואוילגען אויף יודישע
קעס און צום סוף — מן הסתם ווען די
יודען האבען זיך אויס מורא שוין נישט
געוויזן אין די גאסען — זיך איך
נענומען שטעפען צו נישט-יודען, קען
דענען א באקאנטער פרישטשיצע ברייט
אין נעכטיגען, גאנצען שטענאטאקא-
סקי'ן פון א היגען קריסטליכען איי-
וואוינער יודען סטאנאוויסקי. אין דאזי-
גען ברייטע שרייט דער אויטאגרא, אז
די קארנאוואל-פערענענען אין די היגע
גאסען זענען געווארען א קאזונג ארויס-
צורופען בורדעס, בעת וועלכע צעהלי-
דעוועט קינדער האבען פולשטענדיג
בעהערשט די גאס שריינדיג, בעוואר-
פענדיג מיט מיט די אדורכנעהער און
פערשטענדיג זיי. מען קען זיך מיט
קינדער ריהמען, וועהנדיג אין זיי די
צוקונסט און טאקי דעריבער סאר מען
זיי נישט לאזן פערוויילענע ווערן.
אין גענעסאל וועלען זיי מיט דער
צייט פערוואנדעלט ווערן אין שוורים
און גאסען ריבער. אויסערדעם האט
דעלט זיך פשוט דערין, אז מען זאל
קענען רוהיג אדורכנעהן די גאס. דער
שרייבער פערענדיגט, אז אויב די פל-
סער קענען נישט אויסלערנען זייערע
קינדער די מדות פון אנשטענדיגקייט,
דארפן דאס טון די אדורכנעהער,
נישט אפגעשטענדיג זיך אשילו פאר
אנעהמען און סמיק ביים קאלנער און
אנרייבען איהם די אויערן.
אינטערסאנט, אז אויך די רעדאק-
ציע פון „גאנצער” בעסטאנט אין איהר
בעמערקונג צום דאזיגען ברייטע, אז די
אויפמיהונג פון די קארנאוואל-געסט
לאזט זיך וויקליך פילע צו וויינען
און אז און צושטאנד ווייט דעמאקרא-
ליזאציע צווישען דער גרויסער צאהל
אנוועזענע קינדער.

מיר ווידער האבען אנ'אלטען פלל,
אז דעמאקראטיזאציע האט נישט קיין
גרעניץ און אויב מען לאזט אונזע-
סערקאס היליגען ביזנעס ריחות אויף
יודישע קעס, הויבט זיך עס טאקי אן
אויף יודען, אבער ס'נעהט דערנאך
אויך ווייטער...
מיר ווידער האבען אנ'אלטען פלל,
אז דעמאקראטיזאציע האט נישט קיין
גרעניץ און אויב מען לאזט אונזע-
סערקאס היליגען ביזנעס ריחות אויף
יודישע קעס, הויבט זיך עס טאקי אן
אויף יודען, אבער ס'נעהט דערנאך
אויך ווייטער...
אין די אלע האבען פאטרוילירט
פערשטאקטע פאליציי אפטיילונגען און
אלע „פערשטעלעס” זענען געוואונגען
געווארען צו געהן אין מיטען דער
אלע. אויף די טראפארען אבער
האבען שפאצירט עטליכע כווענד צו-
שויער, צווישען וועלכע ס'האבען זיך
פערשטעלעס.

Kolekze MOJŻESZOWI ICKOWICZOWI z okazji
zaślubin z p. ANDŻIĄ EZRYNG życząc szczęścia
Abram Granek, Leon Jakubowicz,
Natek Tenenberg, Herszlik Tenenberg.

בעשמירט מיט סמאלע יודישע שילדען
אין שטענאטאקא, וואס איז לע-
טענס ספעציעל געווארען א מקום מוכן
לפרעניות פאר די יודען, וועלכע האבען
דארט אויסצושטען גרויסע צרות פון
די ארומיגע שכנים, האט די לעצטע
טעג ווידער געלאזט פון זיך הערען.
אין דער נאכט פון שבת אויף זונטאג

משה ראזענשטיין ז"ל
נאך א קורצע שווערע קראנקהייט
איז געשטארבען און נעכטען געקומען
צו קבורה דער הינער בעקענסער אי-
דוטרעלער משה ראזענשטיין ז"ל.
דער נפטר איז געווען א שטענאטא-
קאזיר געבוירענער פון עטליכע דו-
רות און שטאמט פון א סאלידער פיי-
נער בעל-בתישער משפחה.
מיט העכער 40 יאהר צוריק האט
דער פערשטארבענער געגרינדעט א
א סניקעס פאבריק, וועלכע האט זיך
מיט דער צייט געוויקעלט און איז
געווארען א גרויסע אונטערנעהמונג און
אין וועלכער ס'האבען געארבייט כמעט
אלע יודישע ארבייטער.
דער נפטר האט זיך אויסגעצייכענט
מיט געבען ציחה און אויך געשטיצט
די ארטיגע מילאנטארשיע און קולטו-
רעלע אינטעליטענעס. א לאנגע צייט
איז משה ראזענשטיין ז"ל אויך געווען
גבאי אין דער נייער סינאגאגע, און
בכ"ל האט דער נפטר נאך זיך איבער-
געלאזט א גומען שם אין אונזער
שטאדט.
ת. נ. צ. ב. ה.
אין דער לוי האט אנטויל גענומען
א גרויסער עולם מליים. פאר'ן ארון
זענען געמאכט די פאבריקס-ארבייטער
מיט א ריהע קרענץ.
אויפ'ן בית עולם האט געמאכט די
הזכרות אויבער-קאנטאר פישעל.